

Uusi toimitus, uusi julkaisutapa

Harvemmin tuntuu että vanha sanonta ”uusi vuosi, uudet kujeet” osuu näin kohdalleen. Tämän numeron myötä *Politiikka* siirtyy avoimen digitaalisen julkaisun aikakauteen. Rinnalla ei enää julkaista perinteistä paperilehteä. Jatkossa lehteä voi lukea kokonaisuudessaan tai vaikkapa artikkeli kerrallaan Tieteellisten seurain valtuuskunnan ylläpitämän Journal.fi -portaalin kautta (<https://journal.fi/politiikka>). *Politiikka*-lehden tiedot kirjoittajaohjeineen löytyvät myös sujuvasti samasta osoitteesta.

Uudella toimituskunnalla on ilo edistää tässä suhteessa politiikan tutkimuksen avointa tiedejulkaisemista. Avoimen julkaisun tarkoitus on tuoda tieteellistä tutkimustietoa yhä laajemmin ja aiempaa alemmalla kynnyksellä moninaisten yleisöjen saataville säilyttäen samalla tieteelliselle julkaisuprosessille ominaiset piirteet kuten anonyymiteettiin perustuvan laadukkaan vertaisarviointikäytännön. Tieteellisten julkaisujen avoin saatavuus on luonnollisesti vain yksi osa avoimen tieteen toimintakulttuurin kokonaisuutta (ks. Rosti ym. 2019). Avoimesti saatavilla oleva vertaisarvioitu tutkimustieto johtopäätöksineen ja argumentteineen kuitenkin korostuu aikakautena, jolle ovat tyypillisiä niin kutsutun totuuden jälkeisen politiikan patologiset piirteet (ks. esim. Hyvönen 2018). Tieteen ja tutkimuksen tulosten avoin saatavuus on jo itsessään muistutus totuudellisuuden merkityksestä julkisen keskustelun keskeisenä ankkurina.

Koska tiede- ja julkaisutoiminta ovat väistämättä kansainvälisiä, sitä ovat myös avoimeen tiedejulkaisuun liittyvät keskustelut. Samaan aikaan kuin avoimuutta korostetaan, perinteinen tieteellinen julkaisutoiminta on ajautunut ongelmiin. Suomalaisten korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yleisten kirjastojen konsortio FinELib ei ole onnistunut neuvottelemaan e-aineistopimuksia suomalaiselle tiedeyhteisölle kahden keskeisen kustantajan, Taylor ja Francisin ja Wileyyn kanssa.

Tätä ei tule ymmärtää kritiikkinä FinELibiä kohtaan, vaan pikemminkin tieteellisen julkaisun hinnoittelun – toisin sanoen kustantajien – arvosteluna. Näissä neuvotteluissa on kyse huikeista summista: vuonna 2018 pääsy Wileyyn tiedelehtien sisältöön maksoi suomalaisille yliopistoille ja tutkimuslaitoksille 3 miljoonaa euroa (vuonna 2017 Taylor ja Francisin vastaava maksu oli 1,5 miljoonaa euroa). Neuvottelujen epäonnistumiselle oli kaksi syytä: eroavat käsitykset kohtuullisesta hintatasosta sekä avoimen julkaisemisen järjestelmät. (FinELib 2019.)

Nykytilanne on kehittynyt tähän suuntaan jo pitkään; tiedejulkaisijat ovat nostaneet systemaattisesti hintojaan useiden prosenttien vuositahdilla. Samalla yliopistojen kyky maksaa tiedekustantajien korottamia taksoja on heikentynyt. Vuonna 2016 alkanut Tiedonhinta-kampanja edellytti, että tiedejulkaisemisen kokonaiskustannukset tulisi saada laskemaan (vuonna 2015 tilausmaksuihin kului kaiken kaikkiaan 27 miljoonaa euroa) (Tiedonhinta 2016). Vastaavanlainen karvas vääntö on käyty myös Elsevierin kanssa vuonna 2017, mutta tuolloin kallis sopu – Elsevier on ylivoimaisesti kallein kustantaja vertailussa (Lahti 2018) – kuitenkin saavutettiin, vuoden 2020 loppuun asti. Toisin sanoen kustantajat eivät näissä neuvotteluissa ole tähän mennessä suoranaisesti hävinneet mitään.

Suurten tiedekustantajien liiketoiminta on kohtuuttoman kannattavaa ottaen huomioon että keskeisin työpanos – artikkelien kirjoittaminen, arvioiminen ja toimittaminen – yleensä tapahtuvat vähäisellä tai olemattomalla korvauksella. Teknologia on omalla tavallaan helpottanut julkaisu-toimintaa ja muuttanut kulurakennetta edullisempaan suuntaan, kun asiointi hoidetaan sähköisten alustojen kautta. Näin ollen käytännössä ilmaistyöllä toteutetun kustannustoiminnan oikeus rahastaa juuri niitä tiedeyhteisöjä, jotka ovat tuottaneet julkaisujen sisällön, tuntuu moraalisesti kyseenalaiselta.

Tutkijoiden ainoa keino protestoida tiedekustantamisen liiketoimintamallia vastaan olisi kieltäytyä osallistumasta julkaistutoimintaan, tosin sanoen lopettaa näissä lehdissä julkaseminen sekä kieltäytyä toimitusvastuista sekä vertaisarviointipyyntöistä. Käytännössä tämä on kuitenkin hankalaa akateemisilla työmarkkinoilla, joilla julkaiseminen korkealle jufo-luokitelluissa lehdissä lähenee elinehtoa. Mitä enemmän julkiset rahoitusinstrumentit suosivat tehokasta julkaisu-toimintaa, sitä vaikeampi ahneita kustantajia on boikotoida.

Lisäksi etenkin nuorista tutkijoista voi tuntua vaikealta kieltäytyä toimituksellisesta vastuusta ja pyynnöistä toimia vertaisarvioijana, koska nämä kokemukset nähdään syystäkin olennaisina akateemisen pätevytyksen elementteinä. Rikkinäisen järjestelmän protestoinnilla saattaa siis olla korkea henkilökohtainen hinta. Ansioluettelon täyttämisen vastuutehtävillä vailla kompen-saatiota on omalla tavallaan osa akateemista uraa, mutta tilanteessa, jossa tutkijat itse uhkaavat jäädä tästä työstä osattomiksi, ilmiö on syvästi ongelmallinen.

Kun yhtälöön lisätään useilta tutkimusrahoitusta myöntäviltä tahoiltakin kasvava paine avoi-meen julkaisemiseen, alkaa tilanne muotoutua tutkijoille vaikeaksi, ellei mahdottomaksi. Esi-merkiksi Suomen Akatemia (2019) edellyttää, että sen rahoittamissa projekteissa priorisoidaan avointa julkaisemista. Tavoite on hieno ja kannatettava, mutta sen yhteydessä on otettu huonosti huomioon suurimpien kustantajien vähintäänkin penseä suhtautuminen avoimeen julkaisemi-seen.

Toki tästäkin selviää rahalla: oikeuden avoimeen julkaisuun voi ostaa, mutta on syytä miet-tiä ovatko esimerkiksi työsuhteessa olevat yliopistotutkijat etuoikeutetussa asemassa suhteessa apuraha- tai vapaisiin tutkijoihin, jotka saattavat joutua maksamaan avoimen julkaisun omasta taskustaan. Lisäksi tämä ei ratkaise edellä hahmottamaamme ilmaistyövoiman hyväksikäytön ongelmaa.

Avoin julkaiseminen ei myöskään sovellu kaikkiin julkaisutyyppeihin. Mikäli eloisaa jul-kaisu-toimintaa halutaan pitää yllä myös Suomessa, on ymmärrettävä ettei kaikkea tieteellistä tutkimusta voi asettaa maksutta avoimesti saataville. Tietokirjojen ja monografioiden julkaisu-toiminta on jo nyt taloudellisesti vaikeaa Suomen kaltaisilla pienillä kielialueilla.

Politiikka on sitoutunut rakentamaan avoimeen julkaisemiseen, joka hyödyttää niin suomen-kielistä tiedeyhteisöä kuin yhteiskuntaa laajemminkin. Yhtenä tavoitteenamme onkin saattaa kotimaista tutkimustietoa entistä laajempien yleisöjen saataville. Digitaalisen julkaisun maa-ilmaan siirtyminen on vaatinut joidenkin tyylillisten valintojen tekoa, jotka näkyvät muutok-sina lehden formaatissa sekä kirjoittajaohjeissa. Tässä numerossa vielä seurataan vanhoja kir-joittajanohjeita, mutta jatkossa julkaistut artikkelit tulevat olemaan aiempaa hieman lyhempiä. Samoin olemme siirtyneet yhteen tekstipalstaan paremman luettavuuden nimissä. Otamme mielellämme toimituksessa vastaan palautetta lehden ulkoasuun ja kirjoittajaohjeisiin liittyen niin lukijoilta kuin kirjoittajiltakin.

Vaikka *Politiikka* julkaistaan OJS-alustallakin jatkossa kokonaisina numeroina neljä kertaa vuodessa, vaikuttaa sähköinen julkaisuformaatti eittämättä lukukokemukseen. Varsinkin tutkijoiden näkökulmasta avoimen julkaisuformaatin tuottaman saatavuuden kasvun varjopuolena voi olla se, että lehteä luetaan jatkossa enemmän artikkeli kerrallaan. Laitoksen pöydälle perinteisesti ilmestynyt paperilehti kenties houkutteli sähköistä single-kulttuuriamme luontevammin ”syrjähyppyihin” omien tutkimusintressien tuolle puolen. Ajatukseen kätkeytyvä huoli tieteenalakeskustelujen eriytymisestä sekä tieteenalan yleisten trendien tuntuman kadottamisesta voi kuitenkin olla ennenaikainen ja liioiteltu. Huolta hälventää myös mahdollisuus seurata *Politiikka*-lehden vasta perustettuja sosiaalisen median tilejä *Facebookissa* ja *Twitterissä*.

Sisältö kuitenkin ratkaisee, julkaisuformaatin riippumatta. *Politiikka*-lehden toimitusvastuun vuosiksi 2019–2020 ottavina haluamme jatkossakin edistää vireää ja monipuolista politiikan tutkimuksen julkaisuutoimintaa Suomessa. Lehden ytimen muodostavat jatkossakin vertaisarvioidut alkuperäisartikkelit (julkaisutyyppi A1) sekä Keskustelua-osiossa julkaistavat vertaisarvioimattomat tieteelliset ja muut kirjoitukset (julkaisutyyppi B1). Tämän lisäksi lehdessä julkaistaan jatkossakin kirja-arvioita sekä tapauskohtaisen harkinnan mukaan muita lyhyempiä kirjoituksia. Lehden toimituksen harkittavaksi voi esittää myös ehdotuksia erikseen toimitettavista teemanumeroista sekä lyhyemmistä tieteellisistä kirjoituksista koostuvista symposiumeista (ks. esim. poliittisen talouden symposium numerossa 1/2018). Ohjeet teemanumeroehdotusten laatimisesta saa pyydettäessä lehden vastaavalta päätoimittajalta.

* * *

Monipuolinen julkaisuutoiminta pitää sisällään myös tieteenalan metateoreettisia, teoreettis-käsitteellisiä ja metodologisia kysymyksiä sekä näihin liittyviä uusia avauksia esitteleviä artikkeleita. Matti Nelimarkan artikkeli jatkaa Suomessakin viimeisten vuosien kuluessa virinnyttä keskustelua laajojen tekstiaineistojen analyysiin soveltuvien ohjaamattomien koneoppimisen menetelmien soveltamisesta yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Nelimarkan aihehallinnosta käsittelevä artikkeli tuo näkyviin myös sen, kuinka laadullisen tutkimuskirjallisuuden tuottamia käsitteitä, teorioita ja yleistyksiä voidaan edelleen kehittää ja testata sekä toisaalta hyödyntää laskennallisten menetelmien yhteydessä. Nelimarkka korostaa myös tutkijoiden tarvetta tutkimusprosessinsa kuluessa tekemien valintojen refleksiivisempään raportointiin metodologisista preferensseistä riippumatta. Artikkelinsa tapaustutkimuksissa Nelimarkan saavuttamat tulokset antavat tukea muun muassa Rauli Mickelssonin (2015) tekemille havainnoille Suomen puoluejärjestelmän kehityksestä, jota on leimannut asteittainen muutos intressipuolueista kohti nykyistä yleispuolueiden aikaa.

David Arter avaa artikkelissaan suomalaisen vaalijärjestelmän muutosta vuoden 1955 uudistusten jälkeen. Tätä ennen kehittynyt vaalijärjestelmä oli mahdollistanut moninkertaisen ehdokkuuden avoimilla vaalilistoilla, mikä oli lisännyt puolueiden valtaa ehdokasasettelussa. Vuoden 1955 uudistus oli Arterin näkökulmasta käytännönläheinen muutos – muiden motiivien teoretisoinnista huolimatta – joka vähensi puolueiden sisäistä ehdokkaiden suosimista. Vaikka tämä vähensi puoluepoliittista hallintaa ehdokasasettelussa, uudistuksen johdosta äänestämisen painopiste siirtyi puolueisiin yksittäisten ehdokkaiden sijaan. Uudistus oli siis toisaalta demokratiaa edistävä, ja puoleiden siunauksella toteutettu. Tämä uudistus näkyy yhä suomalaisessa

puoluekohtaisiin ehdokaslistoihin perustuvassa vaalitavassa. Arterin ansioitunut ura suomalaisen politiikan tutkimuksen parissa huomioiden artikkeli julkaistaan poikkeuksellisesti englanniksi.

Hannes Peltonen, Maare Käis, Milja Pulkkinen ja Riku Viitamäki puolestaan pureutuvat tieteensosiologisesti sävyttyneessä artikkelissaan kansainvälisten suhteiden tieteenalalla vaikutusvaltaiseen asemaan (varsinkin länsimaissa Yhdysvaltojen ulkopuolella) nouseen konstruktivistisen tutkimusorientaation sisällä virinneeseen sukupolvikeskusteluun. Peltonen ja kumppanit tarkastelevat sukupolvi-metaforan ympärille kehkeytyneitä puhetapoja ja käytänteitä tieteentekoon liittyvinä vallankäytön tapahtumina ja kurinpidollisina toimina. Erityisesti konstruktivistien ”kolmannen sukupolven” edustajien tekemä pesäero tutkimussuuntauksen valtavirtaistaneeseen toiseen sukupolveen näyttäytyy kirjoittajien mukaan itsessään sosiaalista todellisuutta muokkaavana projektina: nuoremman polven tutkijat toisin sanoen käyttävät sukupolviajatteluun liittyviä yleistäviä käsitteitä raivatakseen itselleen tilaa tieteenalan sosiaalisesti tunnustettujen auktoriteettien joukossa. Suomalaiseen turvallistamisteoriakeskusteluun kohdistuvan tapaustutkimuksensa kautta Peltonen ja kumppanit päätyvät suosittelemaan, että sukupolvi-metafora ymmärrettäisiin auktoriteettiaseman rakentamisen sijasta muistutuksena aikaisemmin tutkimusperinteessä tehtyjen oivallusten olemassaolosta. Tieteenalan ja tutkimusperinteiden omakuvaa pönkittävien yleisten jäsenysten sijasta tulisikin keskittyä yksittäisistä tutkimuksista esiin nouseviin ainutlaatuisiin ongelmiin ja ansioihin.

Hiski Haukkalan kirjoitus ”Täydellinen tutkija? Turbulentin maailman ja kansainvälisen politiikan välisestä suhteesta” pohjaa hänen Tampereen yliopistossa 5.9.2018 pitämänsä ja samoin otsikoimaansa juhlaluentoon. Haukkala reflektoi kirjoituksessaan hänen tutkijaidentiteetin rakentanutta urapolkuaan, tutkijoiden työssään kohtaamia moninaisia odotusarvoja sekä kansainvälisen politiikan tutkimusalan kehittymistä. Täydellistä renessanssineroa muistuttavan tutkijatyyppin sijasta Haukkala kutsuu meitä ajattelemaan, mitä on olla *tähdellinen* tutkija, joka asettuu osaksi monipuolisiin tutkijarooleihin kannustavaa tiedeyhteisöä. Artikkelin keskeiseksi huomioksi nousee myös ”sujuvat saranat”, eli kyky kääntää tutkimuksen kieltä hallinnon ja politiikan kieleksi – ja toisinpäin .

Vuoden 2019 ensimmäinen *Politiikka*-lehden numero on omistettu Professori Tuomo Martikaisen (1939–2018) muistolle, jota kunnioitamme julkaisemalla kolme muistokirjoitusta.

MIKKO LAHTINEN, MIKKO POUTANEN JA TAPIO JUNTUNEN

KIITOKSET

Kiitokset edelliselle toimitukselle sekä Valtiotieteellisen yhdistyksen johtokunnalle jouhevasta toimituskausien vaihtoon liittyvästä prosessista sekä sinnikkästä työstä avoimeen sähköiseen julkaisuun siirtymisen edistämiseksi.

LÄHTEET

- FinELib. 2019. Neuvottelujen tilanne. <http://finelib.fi/neuvottelut>. Viitattu 29.3.2019.
- Hyvönen, Ari-Elmeri. 2018. Careless Speech: Conceptualizing Post-Truth Politics. *New Perspectives* 26:3, 31–56.
- Lahti, Leo. 2018. Cost of academic publishing in Finland 2010–2017. <http://ropengov.github.io/r/2018/12/05/FOI/>. Viitattu 29.3.2019.
- Mickelsson, Rauli. 2015. *Suomen Puolueet: Vapauden Ajasta Maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.
- Rosti, Tomi, Saarti, Jarmo ja Silvennoinen-Kuikka, Helena. 2019. Tieteen avaaminen muuttaa tieteellisten kirjastojen osaamista ja palveluita. *Acatiimi* 2/2019, 54–56.
- Suomen Akatemia. 2019. Avoin tiede: avoin saatavuus ja aineistojen avaaminen. https://www.aka.fi/avoin_tiede. Viitattu 29.3.2019.
- Tiedonhinta. 2016. Tieteellisten julkaisujen hinta ei saa karata käsistä. <https://tiedonhinta.fi/fi/kannanotto>. Viitattu 29.3.2019.